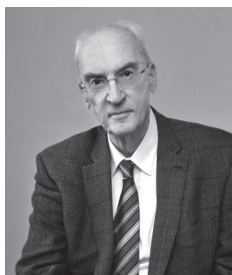

Primožu Simonitiju v slovo (Golnik, 28. 12. 1936–Ljubljana, 18. 7. 2018)*

Duhovnemu svetu latinista, ki sta mu bili blizu tako antična kot srednjeveška latinska literatura in seveda nič manj humanizem, bi pristojalo slovo v obliki *oratio funebris*. V obliki antične literarne vrste torej, ki so jo humanisti posvojili in jo je prof. Simoniti pri nas tematiziral z nagrobnim govorom Johanna Rota za Ulrikom Celjskim, ki ga je odkril v enem od rokopisov kremsmünstrskega samostana. A za govor, s katerim bi se od dragega kolega Primoža Simonitija lahko poslovil po antični šegi in se pri tej osebni hvalnici ravnal po topični shemi, kakor jo je poznala poznoantična retorična teorija, nimam niti znanja niti sposobnosti.

Moje omejitve me tako silijo, da spregovorim na tem mestu nekaj besed o profesorju in akademiku Simonitiju zgolj z zornega kota zgodovinarja. Da se osredotočim na njegov pomen za poznavanje slovenske preteklosti in da ga s tistim delom njegovega opusa, ki ni bil posvečen literaturi, ampak zgodovini, umestim tudi v slovensko zgodovino. Kajti Primož je vsekakor bil tudi zgodovinar, čeprav se je v avtobiografskem zapisu kot član Slovenske akademije znanosti in umetnosti opredelil zgolj kot klasični filolog in prevajalec.

Prvo Simonitijevo delo, na katero pomislimo v zgodovinskem kontekstu, je njegov Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede 16. stoletja. Gre za nemara njegovo najpomembnejšo zapuščino. Knjiga je kulturnozgodovinska študija v najboljšem pomenu besede, v kateri nam je Simoniti razgrnil povsem novo plat slovenske preteklosti. Namesto trpečih kmetov in brezobzirnih fevdalcev, ki so dolgo časa opredeljevali slovenski zgodovinski narativ z vsemi svojimi črno-belimi poenostavitvami, so pred nas stopili izobraženi Kranjci, Štajerci in drugi prebivalci slovenskega prostora na prehodu iz srednjega v novi vek. Možno, ki so si odlično izobrazbo pridobili na severnoitalijanskih in južnonemških univerzah,

* Besedilo je bilo v nekoliko skrajšani obliki prebrano na žalni seji za akad. prof. dr. Primožem Simonitijem na Oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 12. 9. 2018.

zlasti dunajski. Ki so bili na tekočem s takratnimi evropskimi idejnimi tokovi in so jih vsaj deloma prenašali tudi v svoja domača okolja. Med njimi je bilo kar nekaj takšnih, ki jim je visoka izobrazba odprla vrata do profesorskih, rektorskih in škofovskih položajev, jim omogočila socialni dvig in lepe kariere. Presenetljivo se je pokazalo, koliko knjig, znanja in kulture je bilo doma v slovenskem prostoru, ki mu nemara prelahko pripisujemo atribut provincialnosti.

Naslednje leto bo minilo štirideset let od njenega izida pri Slovenski matici in knjiga vse do danes ni izgubila svoje vrednosti. Zgovorna priča temu je dejstvo, da je pred desetimi leti v nemškem prevodu izšla tudi v založbi Avstrijske akademije znanosti. Človek jo vsakič znova z užitkom vzame v roke in občuduje, kako je Simoniti v njej povezal številne drobne niti informacij, ki jih je nabiral po srednjeevropskih knjižnicah in arhivih, in jih stkal v tudi jezikovno odlično in koherentno pripoved.

Knjiga seveda govori tudi o avtorju samem. Odkriva nam zrelega znanstvenika, ki je bil doma med obravnavanim gradivom in suveren v svojih presojah in analizah, saj je natančno poznal takratno evropsko duhovno in kulturno pokrajino, v kateri so se gibali njegovi junaki. Ob vsem tem ni mogoče spregledati, da je Primož Simoniti knjigo napisal kot doktorsko disertacijo in jo zagovarjal pri svojih dvainštiridesetih letih. Zadostuje že primerjava z današnjimi doktorati v okviru bolonjskega študija, ki sili praviloma manj kot petindvajset let mlade ljudi brez pravih raziskovalnih izkušenj, da svojo disertacijo napišejo v približno dveh letih, pa bo jasno, zakaj smo namesto kvalitete dobili kvantiteto.

Mednarodno zelo odmevno je bilo tudi Simonitijevo odkritje samo v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici ohranjenega rokopisa s polemiko nekdanjega Luthrovega učitelja, avguštince Bartolomeja Arnoldija iz Usingena proti Melancthonovi Apologiji Augsburgske veroizpovedi iz leta 1532. Profesor Simoniti je poskrbel za tekstnokritično izdajo tega obsežnega rokopisa, ki je izšla leta 1978 v Würzburgu pri založbi Augustinus, v ugledni seriji Cassiciacum, ki z imenom spominja na kraj Cassago, eno od postaj v življenju sv. Avgušтина.

Tudi sicer sta bila protestantizem in protestantska literatura temi, ki sta vzbujali Simonitijevo pozornost in o katerih je večkrat pisal. Tu naj omenim le, da je v Vatikanski knjižnici v Rimu odkril Trubarjev osebni izvod njegovega Prvega dela Novega testamenta iz leta 1557–1558, v katerega je slovenski reformator ob naknadnem branju lastnoročno zapisoval popravke in spremembe svojega prevoda.

Primož Simoniti se je najboljše počutil med humanisti in starimi knjigami. Tako je naslovil tudi knjigo, ki je leta 2007 prav tako izšla pri Slovenski matici in v kateri je zbral nekatere svoje razprave. V teh lahko tako literarni kot kulturni zgodovinarji najdejo obilo koristnega branja. Delo je v kronološkem smislu nadaljevanje Simonitijevih raziskav humanizma, ki mu je seveda tudi tu namenjena precejšnja pozornost, hkrati pa obravnava vsebine iz časa reformacije, protireformacije in baroka. Že v prvi študiji o kulturnozgodovinskem pomenu renesančnega humanizma pri Slovencih izpostavlja dve metodološko pomembni vprašanji slovenske kulturne zgodovine. Da se je ta neupravičeno omejevala le na literarne spomenike v slovenskem jeziku in puščala ob strani latinsko ali nemško literaturo, ki je bodisi nastala

bodisi bila recipirana v slovenskem prostoru, in da je treba v slovensko kulturno zgodovino uvrstiti osebe, kot so Brikcij Preprost, Tomaž Prelokar, Jurij Slatkonja, Pavel Oberstain in še mnogi drugi, ki so sicer delovali v tujini, a stika z matično domovino niso izgubili, ampak so ohranili zavest svoje pripadnosti in kot osebe na visokih in vplivnih položajih tudi dejavno posegali v njene kulturne razmere.

Zgodovinarji pa smo profesorju Simonitiju posebej hvaležni še za nekaj: za njegove prevode antične, srednjeveške in novoveške literature. Tudi tu je lahko pokazal svoje mojstrstvo v obvladovanju tako latinskega kot slovenskega jezika. Nemara bolj kot s prevodi filozofskih del Spinoze, Descartesa, Avgušтина, Erazma Rotterdamskega ali literature Petronija in Apuleja je profesor Simoniti zgodovinarje razveselil s prevodom Popotnega dnevnika Paola Santonina, ki ponuja enkrat in večkrat prav presenetljiv vpogled v življenje na slovenskih tleh ob koncu 15. stoletja, kot tudi s Srednjeveškim cvetnikom, dvojezično antologijo latinske lirike srednjega veka, s katero nam je približal tudi zgodovinsko zanimive pesmi, kot je žalostinka oglejskega patriarha Pavlina za furlanskim mejnim grofom Erikom ali pa hvalnica neznanega avtorja o zmagi Karlovega sina Pipina nad Avari.

Manj znano je morda, da je profesor Simoniti prevajal tudi srednjeveške listine. Tu sem z njim precej sodeloval tudi sam in vtis imam, da mu je bilo to v veselje. Ko je pri mojih diplomatičnih raziskavah prevedel za objavo marsikatero za slovensko zgodovino pomembno srednjeveško listino, se je med nama večkrat razvila razprava o pomenu posameznih pojmov in kako jih najbolj verodostojno preliči v slovenščino. Marsikdaj sem si pri teh diskusijah želel, da bi lahko potekale na seminarju in bi študentom na najboljši možen način pokazale, kako zgodovinar s pomočjo filologa rešuje interpretativne probleme.

Primož Simoniti je bil tudi sodelavec Zgodovinskega časopisa. Svojo zadnjo razpravo v njem je objavil leta 2010, posvetil pa jo je sarkastičnemu napisu na račun cesarja Maksimilijana I., ki so ga Benečani postavili na postojnskem gradu v času njegove zasedbe leta 1508. Svoje razprave je objavljajal tudi v Kroniki in Časopisu za zgodovino in narodopisje in bil sploh tesno povezan s slovenskimi zgodovinarji, kar kažejo tudi njegovi posegi na okrogli mizi o Celjskih grofi na 21. zborovanju slovenskih zgodovinarjev, ki je leta 1982 potekalo v »knežjem mestu«.

Sedaj tega izjemnega človeka, polnega znanja in modrosti, ni več. Ostala so njegova dela in z njimi si je, kot bi rekel Horac, postavil spomenik, trajnejši od brona. Tistim, ki smo ga poznali, so seveda ostali tudi spomini in v mojih je Primož Simoniti velik gospod in izjemen profesor.

Peter Štih